

N:o 18.

Ank. till Riksd. Kansli d. 2 Maj 1868, kl. 2 e. m.

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 2) Utlåtande N:o 4, i anledning af Andra Kammarens genom protokollsutdrag delgifna beslut öfver sednaste delen af dess Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 5, angående ändringar i Kongl. Förordningen den 1 April 1843, rörande prestval, äfvensom i anledning af en af Herr Beckman, A. F., väckt motion, angående ändring i författningarne rörande presterlig befordran och besättande af regala och konsistoriela gäll.

Genom protokollsutdrag af den 14 Mars 1868 har Utskottet "för vidare utredning af frågan" fått till sig af Första Kammararen hänvisadt "Andra Kammararens beslut öfver sednaste delen af dess Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 5, i anledning af motioner, angående ändringar i Kongl. Förordningen den 1 April 1843 rörande prestval"; samt vidare genom protokollsutdrag af den 16 April en af Herr Beckman samma dag väckt motion, N:o 90, angående förändring af författningarne rörande presterlig befordran och besättande af konsistoriela och regala gäll.

Andra Kammararens ofvanberörda beslut lyder sålunda:

att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse, innefattande anhållan att Kongl. Maj:t täcktes i nåder stadga de ändringar i Kongl. Förordningen om prestval den 1 April 1843, att densamma måtte för framtiden komma att innehålla följande bestämmelser:

a) att samtliga medlemmar i konsistorielt eller regalt patorat, hvilka ega rösträtt å kyrkostämma, må deltaga i prestval;

- b) att vid sådant val allenast en röst bör tillkomma hvarje röstegande;
- c) att alla val till prestsysslor böra med slutna sedlar förrättas; samt
- d) att församlingen vid val till prestsysslor må ega att begära fjerde profpredikant.

Herr Beckman har ansett "en förändring af författningarne angående presterlig befordran och besättande af regala och konsistoriela gäll vara önskvärd i denna syftning:

att sedan Konsistorii förslag vunnit laga kraft eller de deröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda och innan missiv till profpredikan utfärdas, tillfälle lemnas församlingen att å vederbörligen utlyst kyrkostämma yttra sig huruvida den önskar att utom de föreslagne höra ännu en profpredikant;

att, derest flertalet uttalar denna önskan, hvar och en bland de röstberättigade eger att nämna den prestman, hvilken han önskar hörd såsom profpredikant;

att den anses dertill af församlingen kallad, hvilken erhållit mer än två tredjedelar af de afgifna rösterna;

att vid ifrågavarande kyrkostämma såsom röstberättigad anses hvarje välfrejdad församlingsmedlem, som bidrager till pastors aflöning, fyllt 25 år, eger obehindradt tillträde till Herrans bord och icke anmält sig till utträde ur Svenska Kyrkan, äfvensom att för hvarje röstande beräknas en röst, utan afseende på dess under andra förhållanden egande röstetal, och att hvarken skriftliga eller muntliga fullmagter af de frånvarande gälla;

att den af församlingen kallade, der han kallelsen antagit samt af konsistorium pröfvas kompetent och i öfrigt oförhindrad, uppföres å förslaget efter de af Konsistorium föreslagne;

att desse, sedan detta skett, må inom viss bestämd tid, innan missiv utfärdas, afsäga sig förslagsrum, der de så önska;

att Konsistorium, der flere än en sig af denna rätt begagnar, må i förslaget uppföra den eller de bland stiftets för sysslan kompetenta prestmän, hvilka Konsistorium finner dertill mest lämplige och som dertill finnas villige, så att församlingen om möjligt må erhålla trenne att välja emellan;

att, derest samtliga af Konsistorium föreslagne afsäga sig förslaget, Konsistorium eger att, om gället är konsistorielt, utan vidare utfärda för den af församlingen kallade profpredikanten behörig fullmagt å tjensten";

samt hemställt,

"att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t ingå med underdånig anhållan, det ville Kongl. Maj:t låta i grundlagsenlig ordning bereda en förändring af ofvanberörda författningar till hufvudsaklig öfverensstämmelse med här angifna grunder."

Då sålunda den fråga, hvilken utgör föremål för Andra Kammarrens beslut, icke allenast står i nära sammanhang, utan ock hufvudsakligen omfattar ämnet för motionen N:o 90, har Utskottet icke tvekat att taga beslutet och motio-

nen på samma gång i öfvervägande för att sålunda kunna behandla frågan i ett sammanhang.

Flere bland de talare i Första Kammaren, hvilkas yttranden åtfölja remissen af Andra Kammarens beslut, hafva yttrat betänkligheter i afseende på riktigheten af denna frågas hänvisning till behandling af Tillfälligt Utskott, enär frågan efter desse talares förmenande, såsom åtminstone i hufvudsakliga delar af kyrkolagsnatur, bort af Lag-Utskottet behandlas; andra åter, ehuru de om frågans natur hyst samma mening, hafva dock ansett den böra till Tillfälligt Utskott remitteras, men med antydning att Utskottet vore oförhindradt att undandraga sig yttrande öfver sjelfva saken i de punkter, hvilka vore af kyrkolagsnatur; andra ändtligen hafva ansett frågan i sin helhet höra till den ekonomiska eller administrativa lagstiftningen och sålunda böra allenast af Tillfälligt Utskott behandlas. Med anledning af dessa skiljaktiga meningar har Utskottet funnit den formela delen af frågan först böra blifva föremål för dess öfvervägande.

Härvid har Utskottet icke kunnat undgå att finna, det åtskilliga delar så väl af Andra Kammarens beslut, som af motionen N:o 90, äro af natur att böra med afseende på innehållet räknas till kyrkolagstiftningens område, en uppfattning, hvilken ock tyckes hafva gjort sig gällande vid ständsriksdagarne, der dylika frågor städse blifvit behandlade i Sammansatt Lag- och Ekonomi-Utskott. Lika otvifvelaktigt synes å andra sidan frågan i flera delar, enligt häfdvunna grundsatser, tillhöra den administrativa lagstiftningen.

Vore nu uppgiften den att yttra sig angående ett "förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande" af stadganden för de kyrkliga förhållanden, hvilka så väl af beslutet som motionen beröras, så skulle Utskottet visserligen icke tveka att anse sig obehörigt att öfver några bland här förekommande ämnen afgifva annat Utlåtande, än att dessa hörde till Lag-Utskottets behandling. Så är likväl icke fallet. Något "förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af kyrkolag" föreligger icke. Frågan är i Andra Kammarens beslut, lika väl som i den remitterade motionen, endast om en underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t om vidtagande af åtgärder till vinnande af förändring i hithörande stadganden. Deremot vill det synas, som kunde formen för Andra Kammarens beslut lätteligen medgifva den tydning, att frågan till hela sitt innehåll blifvit ansedd vara af administrativ natur, enär detta beslut är en anhållan, "att Kongl. Maj:t täcktes i nåder *stadga* de af Kammaren föreslagna förändringar.

Utskottet, som för sin del icke delar en sådan åsigt, utan fastmer finner de emot densamma under diskussionen i Första Kammaren af flere ledamöter uttalade grunder förtjena afseende, kan till följd deraf icke tillstyrka skrifvelse i den form Andra Kammaren beslutat. Samma betänklighet finner Utskottet deremot icke vid den form, hvilken i motionen N:o 90 är använd, enligt hvilken blott begäres frågans behandling i den ordning, hvilken öfverensstämmer med sakens natur och grundlagens bud.

Under förutsättning af denna form för Riksdagens beslut och skrifvelse finner Utskottet ingen betänklighet vid att ingå i pröfning af frågan till hela det omfång, Andra Kammarens beslut och den till Utskottet hänvisade motionen för-
anleda.

Då Utskottet nu går att afgifva Betänkande angående sjelfva saken, så sker det icke utan medvetande af huru djupt ifrågavarande lagstiftning ingriper i Kyrkans lif, och huru angeläget det är, att deruti ingenting insmyger sig, som står i strid med Kyrkans egendomliga karakter och de grundsatser, hvilka inom densamma ega rättmätigt anspråk på giltighet.

Hvilka dessa grundsatser för ifrågavarande fall äro, anser Utskottet svårigen kunna bedömas utan en återblick på de olika sätt för denna angelägenhets ordnande, Kyrkans och särskildt vår Svenska Kyrkas historia har att framvisa.

Vår evangeliska Kyrkas presterliga tjänst motsvarar närmast den, hvilkens innehafvare på Nya Testamentets grundspråk benämnas dels "*episkopos*", dels "*presbyteros*", hvilken sistnämnda benämning också i vår Svenska kyrkobilabel återgifves med ordet *prest*, såsom vi kunna se af Ap.-Gern. 14: 23; Tit. 1: 5 m. fl. ställen. Dessas uppdrag angifves genom benämningen "*herdar*" och "*lärare*". Sättet för deras anställning under apostlarnes dagar antydes ock i de återopade ställena. Ap.-Gern. 14: 23 säger om Paulus och Barnabas, att "när de hade utvalt prester för hvar och en församling och hade bedit och fastat, anbefalldes de dem åt Herran, den de trodde uppå"; och i Tit. 1: 5 säger Paulus sig hafva lemnat Titus kvar på Kreta, bland annat på det denne skulle "besätta städerna här och der med prester". Dessa utsagor, jemförda med uppgiften om det sätt, hvarpå tvänne andra tjänster inom församlingen, nemligen apostolatet, Ap.-Gern. 1: och diakonatet Ap.-Gern. 6: 1—6; 15: 22, försedd, gifva tydligen vid handen en samverkan mellan kyrkostyrelsen, som då utgjordes af apostlarnes, och folket eller församlingen i inskränktere mening. Detta bekräftas ytterligare af den uppgift vi finna hos Clemens Romanus, att apostlarnes tillsatt personer, hvilka efter deras död skulle "med hela församlingens bifall tillsätta lärare."

Grunden till denna anordning synes icke svår att finna. Å ena sidan bör det kunna förutsättas, att de, hvilka redan äro kallade att vara församlingens herdar och lärare, bäst skola kunna bedöma skickligheten och lämpligheten hos de personer, hvilka skola inträda i samma heliga embete. Å andra sidan ligger der stor magt uppå, att den inträdande herden mötes af kärlekens förtroende hos den hjord, han skall föda, leda och vårda; ty om någonsin gäller här att "kärleken är fullkomlighetens band".

Utaf tvifvel beror Kyrkans lifskraftiga verksamhet i väsendtlig mån deraf, att denna anordning förblifver i orubbad helgd.

Grundsatsen om samverkan mellan kyrkostyrelse och församling vid tillättning af herdar och lärare tyckes ock under de första, i djupaste mening segerrika århundradena af Kyrkans lif hafva behållit sin fulla rätt.

Småningom undantränges dock denna grundsats af en annan. Församlingens inflytande blir allt mindre och biskoparne tillegna sig allt mer uteslutande rätten att förfoga öfver presttjänsterna, dervid likväl flerstädes betydligt inskränkte genom de verldslige furstarnes magt. Sådan är i allmänhet Medeltidens ställning i denna fråga.

Ett undantag från den allmänna regeln gör likväl vår Svenska Kyrka. Inom henne förlorade församlingen aldrig helt och hållet sin rätt att med kyrkostyrelsen samverka vid prestsysslors tillsättande. Förhållandet var visserligen något olika i olika landskaper. Spår saknas icke af en sådan ordning, att biskopen egde gifva «hvem han ville». Annorstädes satte biskopen tre på förslag, mellan hvilka socknemännen fingo välja; enligt andra landskapelagar egde församlingen att hos biskopen föreslå tre män, af hvilka biskopen egde utnämna en. Den allmänaste ordningen torde likväl hafva varit den, som uttryckes genom landslagens stadgande, att *“när prester söka sig till en kyrka, skall den tagas, om hvilken alla komma öfverens och socknemännen skola fara med honom till biskopen, för att biskopen må pröfva hans kunskap.”* Blott enligt en enda landslag voro de *flesta rösterna*, eller hvad vi kalla enkel pluralitet, afgörande.

I allmänhet se vi här ännu den ursprungliga grundsatsen tillämpad. Kyrkliga myndigheten dels pröfvar skickligheten, dels avslutar ärendet genom bemyndigande eller befullmäktigande, men bindes vid sistnämnda åtgärd i mer eller mindre mån af församlingens val. Utgångspunkten är i allmänhet församlingens förtroende för viss man. Reformationen träffade således inom den Svenska församlingen en jordmån väl beredd för de grundsatser, den ville häfda.

Dessa grundsatser voro egentligen inga andra än just de, som i den apostoliska kyrkan gjort sig gällande. Det egendomliga uttryck, de erhöllo, förstår man bäst, om man besinnar dels Romerska kyrkans benägenhet att betrakta kyrkostyrelsen såsom egentligen utgörande kyrkan, dels reformationens häremot inlagda protest, enligt hvilken de troendes samfund såsom en hjord under sin öfverherde, Kristus, utgör den verkliga berättigade församlingen. Normalt är denna hjord sjelf organiserad äfven i yttre måtto såsom enhet af synlig herde och hjord, hvadan ock församlingens oafvisliga behof, liksom dess pligt, måste vara att så ordna sina förhållanden. Ett sådant ordnande kan och bör under tider, då församlingen blifvit öfvergifven eller förrädd af sin kyrkostyrelse, ske äfven utan dennas medverkan, men är likväl ur reformationens synpunkt ett nödstånd. Det normala är att samverka för besagda ändamål eger rum mellan kyrkostyrelsen och kyrkan, mellan herdarne och hjorden, såsom framgår bland annat ur följande ord af Luther i Schmalkaldiska artiklarne (sid. 325 i nya upplagan af D. Fjellstedts edition) om biskoparnes magt och domarembete: *“Derföre när de som satte äro att vara biskopar, blifva församlingens fiender och icke vilja ordinera tjenliga personer till prester; så behåller hvar och en*

församling sin rätt. Ty hvarest en församling är, der har man ock rätt att predika evangelium; hvarföre det är nödigt att församlingen behåller sin rätt att välja och ordinera prester. Och denna rätt är en skänk, som egentligen är församlingen gifven, hvilken henne icke kan frångas af något menskligt välde; såsom ock Paulus vittnar, sägande: *Han är uppstigen i höjden och hafver gifvit menniskorna gåfvor* (Eph. 4: 8). Och ibland de gåfvor, som egentligen församlingen tillhöra, räknar han herdar och lärare; och han tillägger, att sådana varda gifne till predikoembetet och Kristi lekamens uppbyggelse. Fördenskull, hvarest en rätt församling är, der eger man nödvändigt rätt att välja och ordinera prester: såsom ock uti *nödfall* en lekman kan aflösa den andra och blifva så hans prest". . . . "sådant betygar ock församlingens allmänna bruk: ty fordom valdes herdar och biskopar af folket; sedan kom biskopen i samma församling eller en annan som närmast var och stadfäste honom, som blef utvald, med händers påläggande, och annat hafver prestvigningen icke varit." Att reformatorerne icke härmed ville hafva öfverlemnadt åt de enskilda församlingarne oinskränkt rätt att bestämna öfver tillsättningen af själasörjare visar sig uppenbart i tillämpningen af nämnda grundsats. Åtskilliga svåra missbruk, hvilka framträdde vid utöfvandet af församlingens valrätt erinrade snart om oundgängligheten af att till församlingens eget bästa öfver dess val sätta myndighetens kontroll. I Tyskland egde reformationen för de flesta fall ingen annan utväg än att öfverlemda utöfvningen af denna kontroll åt öfverheten, hvars bistånd den i allmänhet tog i anspråk för ordnande af Kyrkans angelägenheter. Detta förfogande betraktades väl såsom en nödfallsutväg, påtvingad af omständigheterna; men deri ligger dock ett otvetydigt erkännande af den grundsatsen, att församlingens bästa fordrar, det en annan myndighet än församlingen sjelf har både åliggande och rätt att medverka vid tillsättande af de kyrkliga embetena.

Enär grundsatsen om församlingens medverkan, såsom ofvan blifvit ådagalagd, äfven under katholska tiden behållit sin rätt inom Svenska Kyrkan, så behöfde reformationen icke i detta hänseende inom henne verka någon synnerlig omgestaltning. I första Lutherska kyrkoordningen af år 1571 framstå församlingens både rätt och pligt att medverka vid presttjensters tillsättning såsom fullkomligt erkända. Församlingen är berättigad och förpligtad att i denna fråga taga det första steget, och den prest, som eger församlingens förtroende, bör i främsta rummet komma i fråga till tjensten. "Derföre, när som helst någon församling eller kyrkosocken behöfver prest eller predikare, skola de först fly till Gud med bönen, begärande af honom dertill hjälp och råd. Dernäst skola de se sig om hvar de bekomma kunna den duglig vara må. Och när de då en sådan (efter som dem tyckes) bekommit hafva, skola de låta honom komma inför ordinario eller biskopen, att han der må varda förhörd och bepröfvad och så (hvar han gillad varder) dem till kyrkoherde må varda skickad och stadfäst." Långt ifrån oinskränkt är dock församlingens befogenhet och frihet i detta hän-

seende. Omedelbart efter det föregående heter det: "Hvar också kan hända, att en socken ingen sådan person kan sjelf bekomma, eller den hon bekommit och presenterat hafver, icke är skicklig till sådant embete, vare det då i biskopens magt, att han dertill skickar en annan bättre."

Enligt denna ordning skulle således församlingen göra begynnelsen med utseendet af prest, utan all ledning af förslag från kyrkostyrelsen eller ens någon föregående pröfning af skicklighet och lämplighet hos personen. Denna pröfning inträdde först efteråt och var förknippad med rättighet för den prövande, att derest församlingens kandidat underkändes skicka "en annan bättre". Det hela bär karakteren af en frånvaro af juridisk bestämdhet, som, derest den skall verka välgörande, förutsätter hos de handlande den fullkomligaste upprigtighet i afsigten att befrämja församlingens bästa.

Nära öfverensstämmande härmed är ock grudtanken i 1686 års Kyrkoordnings stadgande Kap. 19 § 7:

"Sedan må församlingen, så framt gället icke är regalt, inom sex månaders förlopp, välja en annan kyrkoherde, och prosten efter biskopens förordning samma val bevista och uti en predikan förehålla församlingen hvad dervid bör iakttagas. Om valet faller på någon, som icke är dess värdigare, och biskopen finner att i stiftet andra äro, som de icke känna, hvilka för sin lärdom, långliga tjänst, goda gåfvor och skicklighet böra, framför den de åstunda, med befordran ihågkommas, de der godt vittnesbörd om sig hafva, och gifva det säkra hoppet att församlingen genom dem skall märkeligen kunna uppbyggas och förkofras; då böra de i det som skäligt är och till deras bästa länder låta rätta sig och åtnöjas med biskopens och Konsistorii förordning. Försummar någon församling, i rättan tid, denna sin nödtorft för biskopen att andraga, så måste han, uppå prostens härom gjorda påminnelse, utse för dem en tjenlig, god och trogen kyrkoherde, tagandes med sine kapitelsmän för sig anteckningen på de äldste, lärdate och bäst förtjente, scholebetjente, krigsprester och kapellaner i stiftet, som vänta efter laglig kallelse till bättre lägenhet, och deraf föreslå en eller två, som beqvämligast pröfvas det lediga rummet att företräda, dem de dit förskicka att göra profpredikan och inhemta församlingens samtycke och ordentliga kallelse: hvaruppå sedan stadfästeleebref af biskopen skall meddelas."

Likasom efter 1571 års Kyrkoordning är det således äfven här församlingen, som tager första steget, biskopens pröfningsrätt är ock densamma, likaså hans rätt att under vissa förhållanden tillsätta en annan än den församlingen valt. Men derjemte framträder här en bestämd hänvisning på presternes skäliga rätt att till befordran komma i åtanke på grund af skicklighet och förtjenst, likväl med en icke mindre bestämd hänvisning på församlingens uppbyggelse och förkofran såsom den afgörande synpunkten. Ändtligen framträda här tvänne nya momenter, dock endast såsom nödfallsutväg, då församlingen ej vill eller kan sjelf presentera någon lämplig person, nemligen *förslag, profpredikan samt afse-*

ende derpå att några "vänta efter laglig kallelse till bättre lägenhet." Ansökan till tjensten är deremot främmande för dessa äldre protestantiska kyrkoordningar. Man finner för öfrigt lätt att äfven den sistnämnda kyrkoordningen bär en karakter af obestämdhet i afseende på sättet för tillämpningen, hvilken under tidernas längd måste förorsaka svårigheter och framkalla bemödanden att åstadkomma noggrannare bestämningar. Detta gäller icke allenast förhållandet mellan kyrkostyrelsen och församlingen, utan ock sättet att utröna församlingens mening och de påtänkta personernas villighet att inträda i den lediga tjensten.

Föga bestämmande äro de föreskrifter, hvilka innehållas i Kongl. Maj:ts privilegier för biskopar och samtliga presterskapet den 16 Oktober 1723. Ur sextonde paragrafen må här införas: "Och som Biskoparnes och Consistorialium åhåga enkannerligen bör vara, huru alle församlingar i deras stift måge besättas med skicklige, vällärde och gudfruktige prestmän; så skola de ock hafva magt att rätt utdela, efter lärdom, ålder och förtjenst samt embetsgåfvor och dygdelefterverne Beneficia Ecclesiastica uti hvar och ett stift, såsom för 1680 varit hafver. Dock att allting sker ordentligen med församlingens frivilliga val, consens och goda nöje, så att ingen som deri bör vara intresserad, blifver utesluten och förbigången" . . . ; ur § 17: "Det skall ock i alle stift noga iakttagas att ingen mindre lärd och af ringare meriter och skicklighet, i en tienst eller annan, blifver dem föredragen som lärda och skickligare äro och bättre en lägenhet förtjent, som af deras gjorde prof och lefterverne dömas bör."

Egentlig juridisk bestämdhet erhålla dessa föreskrifter först i Kongl. Maj:ts nådiga Prestvalsförordning af den 5 Juni 1739 samt de flera förordningar angående presterlig befodringsrätt, förslags uppsättande m. m., hvilka gruppera sig omkring denna. I denna lagstiftning framträder ansökan i Konsistorium såsom lagstadgad ordning; likaså gifvas der fullständigare föreskrifter angående afvägande af de presterliga meriterna, valrätt och röstberäkning inom församlingen m. m.

Man torde icke misstaga sig, om man i 18:de århundradets lagstiftning, så vidt den angår presterlig befodran, ser en viss benägenhet att låta det hufvudsakliga ögonmärket, församlingens verkliga uppbyggelse, träda tillbaka för ett annat, visserligen icke oberättigadt men dock underordnad, nemligen prestens juridiska rätt till befodran på grund af vissa utmärkande förtjenster. Vål möjligt, att, såsom en utmärkt författare på detta område uttrycker sig, den formförändring, hvilken egde rum genom 1739 års Prestvalsförordning, hade sin grund i "viljan att inom presterskapet befodra skickligheten och belöna förtjensten och att åter omvänt framkalla den." Otvifvelaktigt förtjenar ock detta ögonmärke att hafvas i sigte. Men högst förderfligt måste dess framhållande verka på Kyrkans hela lif och icke minst på prestens verksamhet, derest genom ett sådant framhållande sjelfva hufvudändamålet tränges i bakgrunden. Först och främst

främst blifver deraf följden, att presterskapet såsom en afsöndrad embetsmannakorporation ställes gent emot församlingen; vidare att småningom denna korporation begynner att betrakta sina intressen såsom helt och hållet från församlingens skiljaktiga; vidare att dessa förment presterliga intressen allt mer hopkrympa till egoistiska befordringsintressen. Å andra sidan blir den nödvändiga följden, att äfven församlingen alltmer vänjer sig att betrakta prestens och församlingens intressen såsom fiendtliga mot hvarandra. En kyrka kan knappast komma i en beklagligare ställning än den, hvilken utmärkes af en sådan förvirring och förvildning. Fullständigt genomfördes det 18:de århundradets lagstiftnings-grundsatser genom Kongl. Förordningen af den 24 Januari 1811. Den prägel, som derigenom påtrycktes våra presterliga befordringslagar, har ock sedan dess temligen oförändrad bevarats intill sednaste tider. Det lyte, som genom samma förordning utbildades till full mogenhet, var den ovilkorliga rätt till företräde vid förslags upprättande till en mängd presterliga lägenheter, hvilken genom denna förordning tillförsäkrades å ena sidan blotta tjänsteåren, å andra sidan vissa i sig sjelfva högst berömvärda, men för församlingstjensten föga båtande lärdomsmeriter, så snart personen icke var juridiskt förvunnen till fullständig oskiicklighet för tjensten. En sådan ställning, då församlingen tillika var bunden inom tremannaförslaget, måste varit egnad att gifva riklig näring åt det felaktiga uppfattningssätt af prestens och församlingens inbördes förhållande, hvilket ty värr å ingendera sidan är sällsynt. 1843 års kyrkolags-komité erkände behovet af en förändring i lagarne för presterlig befordran och föreslog utsträckning af rättigheten att kalla fjerde profpredikant äfven till konsistoriela pastorat. Enahanda är förhållandet med sista kyrkolags-komitéen i Finland, hvilket land hittills haft kvar den före skillsmässan bestående lagstiftningen. Denna komiténs förslag närmar sig dock 1686 års stadgande och låter församlingen sjelf taga första steget genom val utan föregående förslag. Yrkandet på sådan förändring har ock under sednare årtionden framträdt nästan vid hvarje riksdag. I Preste-Ståndet väckte vid 1856 års riksdag Doktor Emanuelson motion om rättighet för församlingen i konsistoriela pastorat att begära fjerde profpredikant. Samma motion förnyades 1859 och 1862, sista gången med den påföljd, att Sammansatta Lag- och Ekonomi-Utskottet i nära öfverensstämmelse med motionärens förslag tillstyrkte en "underdånig hemställan till Kongl. Maj:t om utfärdande af en förordning, hvarigenom afseende på tillsättande af presterliga sysslor i konsistoriela pastorat och sacellanier blefve stadgadt: att, sedan Domkapitlet enligt gällande befordringslagar uppfört trenne prestmän å förslag och desse sina prof aflagt, valförrättaren skulle å frågodagen tillspörja församlingen, om hon, änskönt intet vore att emot de föreslagnes lära och lefverne anmärka, ändock ville hafva ännu en profpredikant, för utrönande hvaraf borde iakttagas hvad 30 § i Kongl. Förordningen om prestval den 1 April 1843 föreskrifver; att, om denna fråga med ja besvarades, valför-

rättaren skulle uppskjuta förrättningen och anmäla församlingens önskan hos Domkapitlet, hvilket då egde att oberoende af andra lagar än dem, som bestämma kompetens, å förslaget uppföra den prestman, som med afseende å under tjänstgöring ådagalagd skicklighet och nit ansåges bäst kunna motsvara församlingens behof, samt att mot Domkapitlets åtgärd besvär icke finge anföras.“

Detta förslag föll vid riksdagen, men framställdes ånyo vid sista Ständsriksdagen genom motioner af Professor Ribbing i Preste-Ståndet och af Philosophie Doktorn C. J. Lönnberg i Bonde-Ståndet. Det afstyrktes likväl då äfven af vederbörande Utskott, hvilket i stället föreslog en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om den förändring i presterliga befordringslagarne, hvilken, af Riksdagen godkänd, nu är stadgad genom Kongl. Maj:ts nådiga Cirkulär till Consistoria ecclesiastica, angående grunderna för upprättande af förslag till kyrkoherdelägenheter samt till kapellanstjänster och andra sådana beställningar, af den 31 Maj 1867.

Innan denna förordning utkommit, väcktes vid sistlidna riksdag tvänne motioner i ämnet, och beslöt Andra Kammaren med anledning af dem, “att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:t afåta underdånig skrifvelse, innefattande anhållan att Kongl. Maj:t — med godkännande af Kammarens åsigt, att samtliga medlemmar af konsistorielt eller regalt pastorat, hvilka ega rösträtt å kyrkostämman, må deltaga i prestval, att vid sådant val allmänt en röst bör tillkomma hvarje röstande, samt att alla val till prestsysslor böra med slutna sedlar förrättas — täcktes i nåder stadga de ändringar i Kongl. Förordningen om prestval den 1 April 1843, hvilka af Kongl. Maj:ts gillande utaf Kammarens nyss omförmälda åsigt kunna blifva en följd;“

samt vidare (mom. 2) “i underderdånighet anhålla om förordnande af ett tillägg i början af 29 § af Kongl. Förordningen om prestval den 1 April“ så att första meningen i densamma erhöi denna lydelse:

“vid val till regala och konsistoriela pastorat må församlingen, om den det önskar, begära fjerde profpredikant, hvilken då ock uppgifvas skall“ o. s. v.

Vid föredragning af Andra Kammarens protokollsutdrag öfver detta beslut uppstod deremot i Första Kammaren åtskilliga betänkligheter, hvilka föranledde denna Kammare att afslå det här ofvan såsom mom. 1 betecknade beslut, och att med anledning af mom. 2, under erkännande af behofvet af de presterliga befordringslagarnes revision, besluta “en underdånig framställning till Kongl. Maj:t om beredande i grundlagsenlig ordning af en förändring i gällande lagar för presterlig befördran och prestval i den syftning, att tillfälle lemnas församlingarne i konsistoriela pastorat att före ansökningstidens utgång få hos vederbörande domkapitel begära tvänne profpredikanter, hvilkas kompetens till den ifrågavarande sysslan domkapitlet i laga ordning eger pröfva och, derest denne godkännes och laga hinder i öfrigt icke möta, för dessa utfärda missiv till predikoprofs afäggande näst före de å förslaget uppförde.“ Andra Kammaren af-

slog detta beslut bland annat, såsom diskussionsprotokollet tyckes utvisa, emedan olämpligt syntes, att extra profpredikanter skulle kallas innan församlingarne varit i tillfälle att höra de föreslagne predikanterne eller ens egde kännedom om hvilka på förslaget komme att uppföras.

Nu mera, sedan ofvan åberopade Kongl. Förordning af den 31 Maj 1867 utkommit, kan visserligen med något skäl ifrågasättas behöfligheten af vidare lagstiftningsåtgärder för afhjelpande af de öfverklagade missförhållandena. Genom denna förordning dels förklaras, "att den genom Kongl. Cirkulärbrefvet den 21 Augusti 1786 konsistorierna meddelade föreskrift, att vid upprättande af förslag till kyrkoherdelägenheter hafva afseende icke allenast på de sökandes lärdom och tjensteålder utan äfven på den kännedom, nit och försigtighet, hvarmed de skött dem förut anförtrodda kall, icke må anses hafva undergått förändring genom sednare i ämnet gifna författningar"; dels ock förordnas att vid förslags upprättande till kapellanstjänster och andra sådana beställningar "enahanda skyldigheter, som här ofvan i afseende på upprättande af förslag till kyrkoherdelägenheter säges, skall Konsistorierna åligga". Onekligen har genom denna författning tagits ett betydande steg i bättre riktning. Likväl anser Utskottet detta steg icke så tillfyllestgörande att all tanke på vidare fortgående till ett bättre derigenom göres obehörig.

Hufvudsyftet för såväl Andra Kammarens beslut som motionen N:o 90 synes vara att betrygga församlingarne mot vådan, att till följd af det afseende, som äfven efter Kongl. Förordningen den 31 Maj 1867 vid förslags upprättande måste fästas vid formela meriter, blifva understundom i sitt val inskränkta till personer, hvilka icke förtjena eller åtminstone icke ega deras förtroende. Så väl ofvannämnda beslut som motionen söka detta betryggande i en åt församlingen medgifven rätt att kalla fjerde profpredikant.

Ett bland de yttranden i Första Kammaren, hvilka åtfölja remissen, föreslår att "åt församlingen uppdraga att kalla samt att derefter uppgöra förslag uppå hvilket skulle uppföras de tre, som vid anställdt val, då hvarje församlingsmedlem röstar på en, erhållit de flesta rösterna" samt att "bland de sålunda på förslaget uppförda — på sätt redan för åtskilliga regala pastorat tillgår — Konungen uti regala, konsistorium i de konsistoriela och patronus uti patronela pastorat skall utse pastor". Detta förslag saknar, såsom föregående historik gifver vid handen, icke sitt motstycke i vår kyrkas äldre former. Onekligen tillfredsställer det ock i väsendtlig mån den fordran, hvilken genom så väl Andra Kammarens beslut som den remitterade motionen uttalas; det innebär ock den till förebyggande af förderfliga missbruk högst nödvändiga bestämningen att förslags uppsättande och val hänvisas till skiljda myndigheter. Emellertid torde mången finna betänkligt, att församlingen skall utan ledning eller väckelse af kyrkostyrelsen uppsätta förslag, helst då i betraktande tages de trånga gränser, af hvilka mången församlings, och ännu mer mången församlingsmedlems synkrets är omsluten. Denna betänklighet, hvilken, såsom ofvan blifvit erinradt, tyckes i

väsentlig mån hafva bidragit att göra Andra Kammarren obenägen mot det under förra riksdagen af Första Kammarren antagna förslaget, torde ock göra det nu omrörda i ännu högre grad oantagligt för Andra Kammarren. Dertill kommer, att enligt detta förslag konsistorium skulle få sig uppdraget ett afgörande mellan de trenne föreslagne, fullkomligt oberoende af bestämda rättsgrunder. Otvifvelaktigt skulle utförandet af detta uppdrag ofta blifva föremål för en misstyding, hvilken kunde ganska skadligt inverka på kyrkostyrelsens ställning till både presterskap och församling. Hvad i den till Utskottet hänvisade motionen anföres mot utvidgande af en dylik befogenhet för konsistorierna vid förslags upprättande synes ega tillämplighet äfven i fråga om den rätt, hvilken enligt förevarande förslag skulle dem tillerkännas.

En annan ledamot af Första Kammarren yttrar: "Jag skulle vilja att inom de af högre myndigheter upprättade listorna på kompetenta personer, de särskilda kyrkostyrelserna egde att såsom profpredikanter utan konsistoriernas inblandning inbjuda en eller flera och att församlingen bland dem finge göra sitt val". Han tillägger dock sjelf: "så mycket har dock icke ens motionären begärt och följaktligen kan det icke här ifrågasättas."

Utskottet tror ock, att man i denna fråga gör rättast, om man icke längre aflägsnar sig från den nu hos oss häfdvunna och välbekanta ordningen än som oundgängligen kräfvades för att undanrödja verkliga missförhållanden. Detta undanrödjande anser Utskottet vara möjligt med bibehållande af både ansökning och förslag, och anser sig derföre icke böra förorda dessas borttagande, utan allenast att äfven till konsistoriela pastorat utsträckes rättigheten att kalla fjerde profpredikant.

Den utsträckning af rösträtt vid valet, hvilken Andra Kammarren beslutat (mom. a), synes icke sakna sin goda grund. Hvad en ledamot i Första Kammarren uttalat om lämpligheten och fördelen af att åt kyrkostämman uppdraga valet af själasörjare synes väl förtjena afseende. Äfven den, som icke anser den s. k. personlighetsprincipens tillämpning vid detta val önskvärd, torde dock finna nuvarande ordning mindre öfverensstämmande med billighet och rättvisa, sedan genom löne-regleringsåtgärderna prestens underhåll utgår på helt annat sätt, än då oförmedlade mantalet först lades till grund för röstberäkningen, eller nu gällande ordning stadgades. Utskottet anser således tillräckliga grunder förefinnas för godkännande af denna punkt i Medkammarens beslut.

Deremot hyser Utskottet betänklighet vid nästföljande moment (b) eller att vid sådant val allenast en röst bör tillkomma hvarje röstegande. Först och främst måste Utskottet anmärka, att någon ovilkorlig giltighet ur kristlig synpunkt icke kan tillerkännas de s. k. personlighets- eller, såsom den måhända rättare borde benämnas, individualitets-principen. Skriften hyllar visserligen otvetydigt denna princip så tillvida, som den framställer alla personer, alla mänskliga individer, alla själar såsom lika dyrt aktade i Guds ögon. Kristendomen

erkänner ock att alla hafva enahanda högsta bestämmelse, att alla böra vara lika föremål för samhällets uppfostrande kärleks omsorg, ja, att såsom ett eftersträf-vansvärdt mål bör fattas att alla blifva utbildade till full skicklighet att inom sitt kall och efter sina gifvor tjena och vårda samhällets angelägenheter. Men ingalunda lärer Skriften eller förutsätter kristendomen, att faktiskt alla menni-skor äro lika skickliga att till samhällets fromma handhafva samhällets viktigaste angelägenheter; icke heller att alla böra anses till ett sådant handhafvande lika berättigade. Skriften öfverlemnar fastmer helt och hållet åt vår förnuftiga efter-tanke att afgöra hvad rätt, som bör tillkomma den ene eller den andre samhälls-medlemmen, då det gäller att ordna och leda den samhälliga utvecklingen. Flera omständigheter förtjena dervid tagas i betraktande. Öfver alla andra ögonmärken måste dock vid ett sådant afgörande det allmänna och gemensamma bästa dervid behållas i sigte. Utan att vilja hafva uttalat något omdöme, huruvida per capita-omröst-ningen i allmänhet är mera eller mindre betryggande ur denna synpunkt, än det nu gällande omröstningssättet, vill Utskottet allenast såsom sin öfvertygelse uttala att det ingalunda skulle vara en fördel, om den olikhet i röstberäkning, hvilken enligt nu gällande ordning eger rum emellan kallelse till fjerde profpredikant och slutliga valet, alldeles utplånades. Obestriddigen skulle derigenom så väl ansökan och förslag, som sjelfva valet förlora all betydelse. Den till fjerde profpredikant kallade vore då i och med detsamma så godt som förut bestämd till tjensten, och det efterföljande valet nedsattes för de flesta fall till en lika öfverflödig, som tom formalitet. Ännu flera grunder framhållas i motionen N:o 90, hvilka Utskottet, utan att upprepa dem, anser sig kunna åberopa såsom stöd för sin mening, att den redan befintliga olikheten mellan kallelse och val i fråga om röstande och rösträtt snarare bör ytterligare skärpas än utplånas. För detta ändamål anser Utskottet tjenligt, att vid endera tillfället den s. k. personlighets-principen vinner så vidsträckt tillämpning som rimligtvis kan medgifvas. Enligt nu gällande författning eger omröstning per capita rum vid profpredikants kal-lande, icke vid valet. Utskottet har icke funnit tillräckliga skäl att häri föreslå en omkastning. Det vill derföre längre ned föreslå, att vid kallelse till prof-predikant den så kallade personlighetsprincipen vinner erkännande. Vid valet, hvarom nu är fråga, anser Utskottet åter riktigast att per capita-omröstning icke eger rum, utan att prestvalet sker efter samma röstberäkning, som gäller i all-mänhet vid kyrkostämma. Utskottet har så mycket mindre anledning att just vid valet förorda lika rösträtt, som Första Kammaren så nyligen, som sistlidna riksdag, afslagit en dylik framställning.

I nästföljande punkt (mom. c) har Andra Kammaren beslutat, "*att alla val till prestsysslor böra med slutna sedlar förrättas.*"

Man har i ett sådant stadgande velat söka ett säkerhetsmedel mot obehö-riga inverknningar på enskilda medlemmars öfvertygelse och fria sjelfbestämning. Utskottet erkänner villigt det goda i sjelfva ändamålet; kan ty värr icke heller

förneka, att en sorglig erfarenhet rättvisar hvarje bemödande i detta syfte. Fråga är blott huruvida medlet är i sig sjelf rätt lämpligt, äfvensom huruvida det verkligen är egnadt att befordra ändamålet. Ur båda dessa synpunkter torde grundade invändningar kunna göras. Om någonsin lærer väl öppen omröstning vara på sin plats just vid en sådan handling som prestval, i hvilket egentligen endast upprigtiga och redliga bekännare borde deltaga. Om också icke alla väljande kunna antagas vara detta, så synes likväl mindre lämpligt att för en sådan akt stadga en form, enkom egnadt att utesluta bekännelsen och att sålunda i sjelfva valaktens form uttala misstroende till flertalets skicklighet att utöfva den rätt, man genom lagen dem tillerkänt och den pligt, hvilken en sådan rätt ålägger. Men, antaget ock att en bedröflig erfarenhet skulle mana att lemna utan afseende denna olämplighet — är det väl sannolikt, att ändamålet vinnes genom den slutna omröstningen? Låt vara att den öppna lemnar tillfälle åt obehörig inflytelse i skadlig riktning på sådana vältänkande sinnen, som dock äro för svaga att motstå andras påtryckning; uppväges ej detta genom den frihet, som den slutna omröstningen lemnar åt illasinnade församlingsmedlemmar att utan påtryckning af den bättre allmänna anda, som möjligen kan finnas inom församlingen, fullfölja sina dåliga afsigter? Är det ens sannolikt att de svaga och osjelfständiga blifva genom anonymiteten skyddade från obehörig inverkan? Det torde visserligen vara ganska svårt att tillförlitligt beräkna på hvilken sida vinst eller förlust här kommer att ligga. Enligt Utskottets förmenande är det icke den slutna omröstningen, hvilken lemnar hopp om den bästa utgången af ett sådant val. Dertill kommer att detta omröstningssätt obestriddigen är mera inveckladt, att de icke skrifkunniga härvid blifva beroende af de skrifkunniga, ett beroende, som enligt hvad erfarenheten lærer, kan blifva högst förderfligt icke blott för de skrifkunniges och mindre skrifkunniges karakter, utan ock för sjelfva saken. Vid betraktande af allt detta finner Utskottet icke tillräckliga skäl vara för handen att vid prestval frågå den öppna omröstningen, hvilken för andra kyrkostämмо-förhandlingar är föreskrifven, hvilken bäst öfverensstämmer med karakteren af ifrågavarande akt och, såsom Utskottet vågar hoppas, äfven med vårt folks icke blott seder utan ock lynne.

Utskottet öfvergår nu till det sista momentet (d) af Andra Kammarens beslut, hvilket innehåller "*att församlingen vid val till prestsysslor må ega att begära fjerde profpredikant.*"

I väsendtlig öfverensstämmelse härmed yrkar den till Utskottet hänvisade motionen, N:o 90, rättighet för församlingen att kalla fjerde profpredikant, men vill att denna rättighet skall utöfvas före missivernas utfärdande, sedan förslaget blifvit uppsatt, och inskränker sig att yrka rättigheten blott vid tillsättning af *kyrkoherdelägenheter* i regala och konsistoriela pastorat. Hvad motionären anført emot den vid regala pastorat nu gällande ordningen, att fjerde profpredikant kallas vid sjelfva frågodagen, således sedan icke allenast förslaget är uppsatt, utan ock de föreslagne aflagt sitt predikoprof inför församlingen, kan Utskottet icke

undgå att finna ganska välgrundadt. För redbara sinnen måste det onekligen förefalla ganska motbjudande att under sådana vilkor infinna sig, särdeles från fjerran ort, för att aflägga prof. Ordningen blir lika förödmjukande och sårande, antingen man tänker sig den fjerde profpredikanten redan af församlingen nöjaktigt känd och omfattad af dess förtroende, eller man tänker honom såsom en ännu icke tillräckligt känd person, hvilken derböre bör underkastas det slutliga profvet, innan församlingen kan åt honom skänka sitt förtroende. I sednare fallet blir förfarandet att undanskjuta de tre föreslagne i det närmaste likbetydande med en oduglighetsförklaring eller åtminstone ett starkt misstroende-votum; i förra fallet tyckes det, som hade de föreslagne ovilkorligen bort besparas mödan, kostnaden och förödmjukelsen af det fruktlösa och uppenbart obehöfliga profvet. Ett sådant prof har i alla händelser endast då någon större betydelse, när personens gåfvor äro församlingen alldeles obekanta och ingen trygghet på annan väg kunnat erhållas. Få prester torde dock vara så litet begåfvade att de icke förmå att skaffa sig och nöjaktigt föredraga en någorlunda antaglig profpredikan. Uppenbarligen är denna icke egnad att utgöra en säker grundval för det förtroende hos församlingen till dess själaherde, hvilket här bör komma i fråga, om den ock kan bidra att befästa ett redan grundlagdt förtroende. Under sådana förhållanden och i betraktande häraf finner Utskottet sig icke kunna tillstyrka utsträckning äfven till konsistoriela pastorat af den ordning, hvilken nu gäller för regala, utan fastmer införandet af en annan lämpligare för båda, och anser äfven denna lämpligare ordning böra i förslaget angifvas. Den af motionären förordade torde för öfrigt icke vara utesluten genom Andra Kammarens beslut, i hvilket uttrycket "valet" icke lär böra tagas såsom betecknande just den slutliga *valakten*, då kallelserättens utöfvande skulle medföra ännu större olägenhet än dess utöfvande på frågodagen, utan såsom omfattande äfven den åtgärd, hvarigenom valet förberedes, eller hela tillsättningen.

Genom Kongl. Cirkuläret den 31 Maj 1867 bör konsistorium kunna tillse icke allenast att notoriskt oskicklige prester icke uppföras å förslaget, utan ock i regeln att hvarje förslag innehåller någorlunda lämpliga personer. För detta ändamål synes rättigheten att kalla fjerde profpredikant endast undantagsvis kunna blifva erforderlig. Hvad som förnämligast bör genom medgifvande af denna rättighet afses är, att i den ifrågavarande angelägenheten bereda vidgadt utrymme och mera obehindrad verksamhet åt den viktiga faktor, som är församlingens förtroende till någon viss prestman, hvilken ehuru till sysslan kompetent icke kunnat enligt gällande författning å förslaget uppföras. Detta ändamål synes lika säkert kunna vinnas genom den lämpligare form för fjerde profpredikants kallande, hvilken i motionen N:o 90 är föreslagen. Utskottet anser sig derföre böra hemställa, att denna form af Kammaren godkännes. Likaledes anser Utskottet, under förutsättning att församlingens förtroende och icke en otidig försökslusta utgör det afsevärda motivet till en dylik kallelse, sig böra till-

styrka, hvad ock sjelfva billigheten tyckes fordra, att de af konsistorium föreslagne må förklaras berättigade att genom afträdande från förslaget undandraga sig profvet, der fjerde profpredikant blifvit kallad och kallelsen antagit. Deremot synes å andra sidan billigt och lämpligt att, der samtliga af konsistorierna föreslagne afträdt och försök en gång blifvit utan framgång gjordt att fylla förslaget, fullmagt då utan vidare tidsspillan utfärdas för den kallade fjerde profpredikanten.

I fråga om det omfång, till hvilket denna förändring bör ega rum, anser Utskottet, i likhet med motionären, att densamma åtminstone för närvarande bör inskränkas till sjelfva kyrkoherdebeställningarne i regala och konsistoriela pastorat. Utskottet har redan anmärkt, att om det ock är otillbörligt att presterskapets rätt och billiga anspråk på befordran sättes öfver eller ens i jembredd med hufvudändamålet, församlingens uppbyggelse, så torde likväl besagda rätt och anspråk icke utan skada alldeles kunna lemnas ur sigte. Visserligen vore det i alla afseenden önskvärdt, att de, hvilka inträda i det presterliga kallet, gjorde detta utan all hänsyn till timliga fördelar och utan afseende på den mer eller mindre bestämda rätt till dagligt bröd författningen tillerkänner dem. Å andra sidan är likväl att befara, att i vår tid, då inträde i embetet förutsätter icke obetydliga förstudier och dermed förknippade omkostnader, mången yngling, hvilken i framtiden skulle kunnat blifva en redbar Herrans tjenare, kan afskräckas från denna bana, ja, blifva alldeles urståndsatt att till förstudierna skaffa sig de nödiga medlen genom en lagstiftning, som borttoge allt berättigande att på denna bana vinna äfven en tarflig utkomst. I äldre tider låg härpå mindre vikt, då ingen gerna inträdde i embetet förr än han erhållit kallelse till viss tjänst, ett förhållande, som ännu är det vanliga der, hvarest, såsom flerstädes utomlands, församlingens eller dess kyrkoråds kallelse är ensamt afgörande. Anorlunda hos oss, der man efter regeln inträder i embetet utan att vara kallad till någon viss lägenhet, för att under obestämd tid verka såsom extra ordinarie. I samma mån andra lefnadsbanor för en sådan är stängd, torde det vara ur församlingens egen synpunkt betänkligt att beröfva extra ordinarie den i sanning icke stora rätt till befordran, hvilken ligger i förvissningen att efter vunnet förslag till sacellani icke behöfva jämföras med andra än de medföreslagne. Att denna rätt skulle komma verkliga oduglingar till godo synes tillräckligen förebyggt genom redan varande författningar, särskildt det ofta återopade nådiga Cirkuläret af den 31 Maj 1867. Och leder den ifrågavarande af Utskottet förordade rätten att kalla fjerde profpredikant till det goda resultat, som dermed bör åsyftas, nemligen att församlingarne blifva försedda med de tjenligaste kyrkoherdar, så skall detta utan tvifvel till godo inverka äfven på kyrkoherdarnes medarbetare. Under sådana förhållanden torde skäl vara för handen att icke låta förändringen sträcka sig längre än till kyrkoherdelägenheterna.

I den hänvisade motionen föreslås vidare, att kallelse till profpredikant skall ega rum sålunda att först genom enkel pluralitet afgöres, huruvida kallelse skall

skall ega rum, och att vid förnyad omröstning den anses af församlingen kallad, hvilken erhållit mer än två tredjedelar af de afgifna rösterna, äfvensom att rösträttigheten vinner en betydlig utsträckning, samt utöfvas per capita endast af de närvarande. Hvad motionären här föreslagit finner Utskottet värdt afseende och tror att Kammarerna bör godkänna äfven dessa närmare bestämmingar. Såsom stöd för sin mening vill Utskottet hafva åberopat hvad motionen i detta hänseende innehåller, men anser sig till undvikande af allt för stor vidlyftighet böra blott hänvisa till densamma.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt anser sig Utskottet böra tillstyrka, att Första Kammarerna till den Andra återlemnar dennas förslag sålunda förändradt:

att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse, innefattande anhållan det Kongl. Maj:t täcktes i grundlagsenlig ordning bereda en förändring af författningarna angående presterlig befordran och besättande af regala och konsistoriela gäll till hufvudsaklig öfverensstämmelse med följande grunder:

- a) att samtliga medlemmar i regalt och konsistorielt pastorat, hvilka ega rösträtt å kyrkostämman, må deltaga i prestval;
- b) att vid sådant val omröstning sker på sätt § 6 af Kongl. Maj:ts nådiga Förordning om kyrkostämman m. m. föreskrifver;
- c) att sedan Konsistorii förslag till regala eller konsistoriela gäll vunnit laga kraft eller de deröfver anförda besvär blifvit slutligen afgjorda och innan missiver till profpredikan utfärdas, tillfälle lemnas församlingen att å vederbörligen utlyst kyrkostämman yttra sig, huruvida den önskar att höra ännu en profpredikant;
- d) att, derest flertalet uttalar denna önskan, hvar och en bland de röstberättigade eger att nämna den prestman, hvilken han önskar hörd såsom profpredikant;
- e) att den anses dertill af församlingen kallad, hvilken erhållit två tredjedelar af de afgifna rösterna;
- f) att vid ifrågavarande kyrkostämman såsom röstberättigad anses hvarje välfredad församlingsmedlem, som bidrager till pastors aflöning, fyllt 25 år, eger obehindradt tillträde till Herrans bord och icke anmält sig till utträde ur Svenska Kyrkan; äfvensom att för hvarje röstande beräknas en röst, utan afseende på dess under andra förhållanden egande röstetal, och att hvarken skriftliga eller muntliga fullmagter af de frånvarande gälla;

- g) att den af församlingen kallade, der han kallelsen antagit samt af Konsistorium pröfvas kompetent och i öfrigt oförhindrad, uppföres å förslaget efter de af Konsistorium föreslagne;
- h) att desse, sedan detta skett, må inom viss bestämd tid, innan missiv utfärdas, afsäga sig förslagsrum, der de så önska;
- i) att Konsistorium, der flere än en sig af denna rätt begagna, må å förslaget uppföra den eller de bland stiftets för sysslan kompetente prestmän, hvilka Konsistorium finner dertill mest lämplige, och som dertill finnas villige, så att församlingen om möjligt må erhålla trenne att välja emellan;
- k) att, derest samtliga af Konsistorium sålunda föreslagne afsäga sig förslaget, Konsistorium eger att, om gället är konsistorielt, utan vidare för den af församlingen kallade profpredikanten utfärda behörig fullmakt å tjensten.

Stockholm den 30 April 1868.

På Utskottets vägnar:

A. F. Beckman.

Reservationer:

af Herr *C. F. Bergstedt*: "Jag delar helt och hållet Utskottets tanke om olämpligheten deraf, att Riksdagen i afseende på föreliggande fråga fattar några beslut, som den framlägger till Kongl. Maj:ts omedelbara sanktion. Men då Utskottet med skäl föreslår Riksdagen att inskränka sig till att hos Kongl. Maj:t anhålla om beredande på grundlagsenlig väg af en förändring i nu gällande författning till hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa angifna grunder, anser jag i sin ordning, att dessa grunder uppställas fullt frisinnade och omfattande.

Den allmänna meningen och, i öfverensstämmelse dermed, äfven de båda motionärer, af hvilkas framställningar Utskottets Betänkande är föranledt, anse den nuvarande ordningen, vid tillsättningen af konsistoriela gäll, såsom icke längre tillfredsställande, och Utskottet uppställer, såsom en utväg att kringgå förslagsbegränsningens olägenheter, en åt församlingarne allmänt inrymd rätt att kalla en

fjerde profpredikant; men det oaktadt bibehålla de, och efter deras föredöme Utskottet, den tomma formaliteten med sådana förslags upprättande. Jag erkänner såsom en rätt stor förbättring hvad Herr Beckman ifrågasatt och Utskottet tillstyrkt, att de föreslagne skulle få rätt att draga sig tillbaka, sedan fjerde profpredikant blifvit kallad, och att, derest, sedan förslaget ånyo blifvit kompletteradt, samtliga derå uppförde skulle vilja derifrån afgå, Konsistorium, i fråga om konsistoriela gäll, skulle få två sina händer och endast hafva att utfärda fullmagt åt den som församlingen behagar utvälja. Men om det verkligen är meningen med fjerde profpredikantskallelsen, att församlingen skulle få välja till prest den hon utan hinder af förslag helst önskade, förstår jag icke hvar till hela detta omsvep skall tjena, som i sin onödighet och sina många omgångar nästan förekommer som ett gyckel med förslagsväsendets ursprungliga mening, att nemligen en hvar kompetent prestman skulle efter ålder och tur få åtnjuta chanserna af en förbättrad utkomst; ty icke kan det längre vara behöfligt, att Domkapitlen vid ledigheter underrätta församlingarne om namnen på några valbara personer, då de förra nog utan en sådan fingervisning, medelst matriklar, tidningar och personliga bekantskaper upptäcka lämplige kandidater.

Den Svenska församlingen har från urminnes tider, obesvärad af allt slags förmynderskap, och under den katholska tiden utan intrång ens af sjelfva påfven, utsett och kallat sina religionslärare. Denna rätt stadfästades genom 1686 års Kyrkolag, dock med det tillägg, att, om ej församlingen kunde sänjas om någon viss person, eller om den utsedde ej vore "thess värdigare", skulle den få åtnöja sig med den som af Konsistorium utnämndes. Prestvalsförordningen af år 1739 deremot, i närmaste öfverensstämmelse med presterskapets kort tid förut förnyade privilegier, innebär för dess medlemmar en ovilkorlig rätt till försörjning. Men detta slags rättsbegrepp har med tiden så godt som fallit ur det allmänna medvetandet, och det klingar nästan främmande, när man nu för tiden hör någon uttala den satsen, att om ej någorlunda hvarje prestman kunde vänta skäligen befördran, skulle det kunna hända, att ingen mer egnade sig åt det andliga Ståndet, liksom att om ej indrägtigare pastorater funnes att tillgå för att uppmuntra "lärdomen", skulle all sådan inom presterskapet utdö. Man återvänder alltmer till den gamla satsen, "salus ecclesiae suprema lex esto", d. v. s. att i första rummet skall afseende göras på hvad som är nyttigt för församlingen, och man finner äfven vid tillsättning af mycket inkomstgivande regala pastorater, att Kongl. Maj:t i stället för sökande, hvilka i s. k. lärdomsväg varit mycket högt meriterade, ofta utnämner helt obskura personer, när de kallade till fjerde profpredikanter, vunnit pluraliteten af de röstberättigade.

Jag kan omöjligen finna, att den Kongl. Förordningen af den 1 Maj sistlidet år, som befaller Domkapitlen att vid förslags upprättande, utom tjensteår och presterliga meriter, äfven fästa afseende på "den kannedom, nit och försigtighet, hvarmed de sökande skött sina föregående kall", utgör någon förbättring. Sedan

indigenatsrätten för elementarlärare upphörde, och läroverket i viss mån blifvit sekulariseradt, är det för stiftsstyrelserna ännu omöjligare än förut att veta något särdeles om stiftspresternes verksamhet i andlig mening. Jag tror derföre att hvarje betygsättning deröfver lärer komma att grunda sig på hörsagor, inställsamhet och subjektiva tycken, och således bli rätt förödmjukande för mottagarne; Herr Beckman erkänner ju sjelf det betänkliga i den åt Domkapitlen medgifna rättigheten. Jag ser derföre i förslagsväsendets bibehållande inga garantier för goda val, och som jag aldrig lyckats begripa, hvari en pastors *själavård* skiljer sig från en komministers, ehuru stor skilnaden må vara i inkomster och yttre anseende, och jag ej heller kan inse hvarför sacellaniernas innevånare mindre skulle behöfva goda religionslärare samt ett godt och förtroligt förhållande till dessa lärare än moderförsamlingarnes, ser jag ej heller hvarför Utskottet vill beröfva de förra församlingarne rättigheten att kalla fjerde profpredikanten.

Då Kongl. Maj:t på särskilda församlingars ansökan under hand medgifvit dem en ganska utsträckt frihet i detta afseende, och några få redan äro i åtnjutande af hela den rätt, som jag önskade måtte kunna beredas åt alla; så synes det mig vara i sin ordning, att Riksdagen uttalar den underdåniga anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta tillse, huruvida ej efter hand åt de regala gällan kunde återgifvas deras af ålder åtnjutna rätt att sjelfva utse sina själasörjare, och i detta fall finner jag också med tillfredsställelse, att Utskottet i sitt förslag om fjerde profpredikant icke gjort någon skilnad mellan regala och konsistoriela pastorater.

Äfvenledes synes mig Utskottet hafva handlat välbetänkt i sin fordran på förstärkt pluralitet för utfärdande af kallelsen till profpredikant, och att rösträtt i det fallet skulle utöfvas af kyrkostämmans ledamöter efter hufvudtal. Jag tror också på lämpligheten af ett stadgande, att kallelsen till profpredikant och det slutliga valet ske med något olika röstberäkning, så att det ena valet liksom kontrollerar det andra; att fyrktalet är en bättre mätare på storleken af de bidrag, som för presteaflöningen utgöres, än det oförmedlade hemmantalet, vill jag ej heller bestrida. Då församlingens medlemmar nästan mangrannt få kalla profpredikanter, kan det visserligen försvaras, att det slutliga afgörandet hufvudsakligen lägges i deras händer, som i afseende på mängden af underhafvande och tjenare hafva det största intresset i ett godt val. Då jag derföre här nedan, utan mycket hopp om framgång, men för att en gång uttala den enda grund för prestval, som jag anser fullt hållbar, tillåter mig att framställa förslag till de grunder, på hvilka det önskaades att Kongl. Maj:t vill låta föranstalta en ny förordning, har jag uti punkterna *b)* och *c)* inom uncialer infört alternativa bestämmelser, för den händelse att förslaget i texten skulle finnas vara af en alltför radikal beskaffenhet.

Af nu anförda skäl hade jag önskat, att de grunder, i enlighet med hvilka Utskottet föreslår Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla om en förändring

dring uti nu gällande prestvalsförordning, varit uppställda i ungefärligen den form:

a) att ledighet till prestsysslor af kyrkorådet anmäles hos vederbörande Domkapitel och dessutom tillkännagifves i de allmänna tidningarne, så att de prestmän, som önska komma i fråga vid återbesättandet, må, inom lagstadgad kompetensrätt, sådan önskan hos kyrkorådet anmäla;

b) att kyrkorådet inför församlingen anmäler så väl dem, som tillkännagifvit sig såsom aspiranter, som äfven hvilka kyrkorådet i öfrigt anser lämpliga att till predikoprofs afläggande inbjudas, hvarefter alla församlingens ledamöter, som *utgöra bidrag till prestens aflöning* [ega rösträtt på kyrkostämman] besluta, hvilka och huru många skola dertill kallas, dock att två tredjedelar af samtliga närvarande, efter hufvudtal räknadt, böra vara ense om sådan inbjudnings aflåtande; samt

c) att bland dem som inbjudningen mottaga kyrkostämman ledamöter *efter hufvudtal* [efter fyrktal] utvälja en och att valets utgång af kyrkorådet till Domkapitlet inberättas.“

af Herr J. A. Hazelius: “Vid det af Utskottet fattade beslut att afstyrka bifall till Andra Kammarens framställning om *sluten omröstning* vid prestval får jag anmäla min skilda mening, stödjande sig på de allbekanta skälen för sluten omröstnings fördel att försvåra obehörig inverkan å de röstande samt gifva dem det oberoende, som förvissar om att valet utgår från verklig öfvertygelse; utan att, efter min tanke, detta omröstningssätt eger någon olägenhet.“